

Plukovník gšt. Mgr. Ing. Libor Kutěj, Ph.D.

**Bezpečnostní rozměr
izraelské námořní hranice****BEZPEČNOSTNÍ
PROSTŘEDÍ***Vojenské rozhledy*, 2014, roč. 23 (55), č. 2, s. 53–64, ISSN 1210-3292 (tištěná verze), ISSN 2336-2995 (on line).

Článek prošel recenzním řízením.

Security Dimension of Israeli Maritime Borders**Abstrakt:**

Příspěvek se zabývá vybranými bezpečnostními aspekty námořních hranicích linií Státu Izrael. V krátkosti vymezuje současnou organizaci izraelského válečného námořnictva a jeho vybavení pro zabezpečování izraelské svrchovanosti proti hrozbám přicházejícím z moře, včetně zadržovacích operací vedoucích k zabránění šíření zbraní do rukou protiizraelských teroristických organizací. V souvislosti s izraelskou námořní bloádou pásma Gazy je komentována legitimita takového kroku a mezinárodněpolitické konsekvence jejího vynucování. Ekonomické souvislosti přetrvávajících problémů stran izraelské námořní hranice jsou evidentní na příkladu sporu o právo k využití podmořských nalezišť plynu.

Abstract:

This article deals with selected security aspects of Israeli maritime border lines. It briefly depicts current organizational structure of the Israeli Navy. It gives an overview of equipment used to safeguard Israeli sovereignty from seaborne threats, including search and secure operations performed against anti-Israeli insurgent organizations and their trafficking lines. In connection to the Gaza Strip blockade, the article examines legitimacy of this controversial approach and its current international consequences. Last but not least, the article looks beyond the security extent of maritime borders and examines Israeli approach as a mean of spreading the national sovereignty over newly explored gas reserves in the eastern Mediterranean area.

Klíčová slova:

Stát Izrael, palestinská samospráva, námořní hranice, izraelské vojenské námořnictvo, námořní blokáda, proliferace zbraní, teritoriální vody palestinského pásma Gazy, zadržení lodí, ložiska plynu, libanonské teritoriální vody.

Key words:

State of Israel, Palestinian autonomy, maritime borders, the Israeli Navy, naval blockade, proliferation of weapons, territorial waters of the Palestinian Gaza Strip, interception of vessels, natural gas field, Lebanese territorial waters.

Úvod

Jedním z pojmových znaků vymezujících stát je území, představující teritoriální prvek státu definovaný jako jednotka založená na územním základě vymezeném hranicí představovanou linií či hraniční čarou. Hranice určuje stát geograficky tím, že jej umísťuje do prostoru, a současně vymezuje rozměr pro uplatňování exkluzivity a práva státní moci. Hranice státu je však i dělicí čarou interakce s jinými státy, přičemž území vymezená hraniční čarou mají zpravidla smluvní základ daný mezinárodními smlouvami multilaterálního charakteru či bilaterální smlouvou mezi dvěma státy. [1]

V případě Státu Izrael přináší nejen samotný vznik, ale i veškerá jeho další existence řadu momentů, které lze, především v oblasti jeho bilaterálních a multilaterálních mezinárodních vztahů, vnímat jako nestandardní a při porovnání s realitou ostatních zemí jako okolnosti vytvářející specifické podmínky pro řetězení a přirozenou kumulaci následných problematických témat.

Nejinak je tomu v oblasti izraelských hranic. Ty má Izrael v souladu s mezinárodním právem vymezeny pouze se dvěma ze svých sousedů – s Egyptem a Jordánskem, tedy s těmi státy, se kterými má uzavřenu mírovou smlouvu. Naopak při určování hranice se třemi dalšími (Libanon, Sýrie a palestinská území) je vycházeno z linií příměří, které byly dohodnuty v různých fázích ozbrojených konfliktů vedených mezi Izraelem a jeho arabskými sousedy. Pozemní hraniční linie s těmito třemi izraelskými sousedy jsou předmětem trvalých a více či méně intenzivních politických sporů vedených nejen mezi jejich přímými aktéry, ale i mezinárodními negocianty usilujícími o postupnou normalizaci politické a bezpečnostní situace v této oblasti Blízkého východu.

Zatímco izraelské pozemní hranice jsou častým předmětem širokého zájmu, odlišná situace je již tradičně v případě izraelské námořní hranice, která bývá akcentována téměř výlučně v kontextu vzniku konkrétní mezinárodněpolitické, vojenské, a v několika posledních několika letech i ekonomické události. Přitom právě význam izraelské námořní hranice a oblasti tzv. východního Středomoří, který byl v nedlouhé historii Státu Izrael téměř výlučně vojensko-strategický, trvale roste. Zvyšující se role tohoto námořního teritoria se již začala promítat do mnohem širších zahraničněpolitických, bezpečnostních a ekonomických souvislostí, než tomu dosud bylo pravidlem.

Limity izraelské námořní hraniční linie

Celou západní hranici izraelského státu představuje pobřeží Středozemního moře v délce 273 km, [2] a je tak po hranici s Jordánskem druhou nejdelší izraelskou hraniční linií. Pobřežní pás je po celé své délce hustě obydlen a nachází se v něm nejvýznamnější izraelské hospodářské subjekty.

Šířka pobřežního moře, tedy tzv. teritoriálních vod, je v souladu s mezinárodním právem stanovena na 12 námořních mil. [3]

Námořní hranice Izraele a Egypta je primárně vymezena ustanoveními egyptsko-izraelské mírové smlouvy. Ta mimo jiné v článku 4 přílohy I. určuje námořní režim, v příloze II. pak uvádí mapu izraelsko-egyptské mezinárodní hranice a v článku 8 přílohy III. specifikuje pohyb v teritoriálních vodách. [4]

Na rozdíl od námořní hranice s Egyptem potřeba stanovit námořní hraniční linii mezi Izraelem a Libanonem vznikla až po nalezení významných podmořských ložisek zemního plynu západně od severoizraelského přístavního města Haifa v roce 2010. [5]

Specifickým prostorem jsou pak teritoriální vody palestinského pásma Gazy. I na tuto námořní oblast se beze zbytku vztahuje námořní právo a jedná se tedy o mořskou plochu v šířce 12 námořních mil a délce cca 40 km. Zvláštností tohoto teritoria je ale námořní blokáda, která byla na tuto oblast uvalena společně Izraelem a Egyptem v roce 2007 po vítězství teroristického hnutí Hamás v tamních parlamentních volbách. [6]

Organizace izraelských námořních sil

Současné válečné námořnictvo je početně nejmenší složkou izraelských ozbrojených sil a u veřejnosti nedosahuje takové popularity jako pozemní síly a vojenské letectvo.

V aktivní službě působí cca 19 500 příslušníků, jejichž velitelem je dvouhvězdičkový admirál.

Hlavním operačním teritoriím je Středozemní moře, dále Ejlatský záliv a přilehlé prostory Rudého moře. Tomu odpovídá i rozmístění základen jednotlivých flotil. Velitelství námořnictva se nachází v sídle generálního štábu izraelských ozbrojených sil v Tel Avivu. Hlavní základnou je severoizraelský přístav Haifa, kde je umístěna 3. flotila raketových člunů, 7. ponorková ponorek a flotila hlídkových člunů. Zároveň je zde dislokována námořní škola provádějící základní výcvik, přípravu poddůstojníků a důstojníků. Jedna eskadra hlídkových člunů kotví v jihoizraelském přístavu Ašdod. Přístav Ejlat v Rudém moři je domovskou základnou další eskadry hlídkových člunů. Jako 13. flotila je označováno komando námořních speciálních sil, které má svou výcvikovou základnu jižně od Haify. Z bojových hladinových plavidel disponuje izraelské válečné námořnictvo 3 korvetami, 10 raketovými čluny a cca 50 hlídkovými čluny. [7] V jeho výzbroji je též 5 ponorek třídy Delfin vyrobených v SRN, přičemž poslední byla od výrobce převzata 29. 4. 2013. [8]

Izraelské námořní síly taktéž disponují vlastní zpravodajskou složkou, která realizuje zpravodajskou podporu námořních sil a v součinnosti s izraelskou vojenskou zpravodajskou službou též operace prováděné pozemními a leteckými silami v pobřežních oblastech. [9]

Hlavními úkoly izraelského válečného námořnictva je obrana před hrozbami přicházejícími z moře, včetně včasného varování před válečným konfliktem a dosažení cílů stanovených velením izraelských ozbrojených sil při vedení vojenských operací. Významným úkolem je též ochrana strategické pobřežní infrastruktury, zahrnující též přístavy, ale i přírodní zdroje. Námořnictvo taktéž hraje klíčovou roli v prevenci pašování zbraní teroristickým organizacím na izraelských hranicích, jakými jsou kupř. Hamás v pásmu Gazy a libanonský Hizballáh. [10]

V souladu s doktrínou k naplnění výše uvedených úkolů izraelské válečné námořnictvo:

- brání Izrael z moře a zabezpečuje oblasti, ve kterých operují součásti izraelských ozbrojených sil,
- zabezpečuje izraelské aktivity na moři,

- asistuje ostatním složkám izraelských ozbrojených sil s cílem porazit protivníka,
- útočí na nepřátelské cíle,
- shromažďuje a vyhodnocuje zpravodajské informace na moři a přispívá do národního zpravodajského hodnocení,
- přepravuje síly, zbraně a vybavení do určených prostor,
- vede vyhledávací a záchranné operace,
- vede speciální operace,
- rozvíjí schopnosti námořních sil. [10]

Charakter vybraných izraelských námořních zadržovacích operací

Pozornost mezinárodní veřejnosti, politických elit a masmédií v posledním desetiletí přitahují vojenské operace, které Izrael provádí v blízkosti svých teritoriálních vod, a jejichž primárním cílem je zabránit proliferaci zbraňových systémů, munice a materiálu využitelného k domácí výrobě zbraní, kterými lze ohrožovat izraelské obyvatelstvo na jeho vlastním území.

Zadržení lodě Karine A

V ranních hodinách dne 3. 1. 2002 převzaly izraelské ozbrojené síly kontrolu nad lodí Karine A plující v té době v Rudém moři, cca 270 námořních mil od izraelského pobřeží, ve směru k Suezskému průplavu. Zásah, provedený v mezinárodních vodách, byl při průběžné zpravodajské podpoře realizován jednotkou speciálních sil izraelského válečného námořnictva za podpory bojových vrtulníků a letounů vojenského letectva. Na lodi, po jejím odtahení do izraelského přístavu Ejlat, bylo zajištěno 50 tun zbraní a další výzbroje a výstroje, mezi jinými rakety typu Kaťuša, minometné granáty, protitankové střely a miny, ostřelovačské pušky, samopaly Kalašnikov, příslušná munice a dále 2,5 tuny výbušnin. V zásilce byly rovněž gumové čluny a potápěčská výstroj, které by příjemci zásilky umožnily provádět útoky proti izraelskému pobřeží z moře, pravděpodobně připlutím z pásma Gazy. [11, 12]

Pozdější vyšetřování ukázalo, že loď byla 31. 8. 2001 zakoupena palestinskou samosprávou od libanonské společnosti na jméno Adel Mughrabi (též Adel Salameh), který byl známým obchodníkem se zbraněmi a do počátku 80. let byl členem Arafatova štábu, ze kterého byl propuštěn pro soukromé obchody realizované v rozporu s jeho úředním postavením. [11] V Súdánu převzala loď palestinská posádka pod velením kapitána Omara Akawiho, který byl důstojníkem palestinské námořní policie pobírajícím plat od palestinské samosprávy. [13]

Na základě uvedených, ale i dalších indicií bylo dovozováno, že náklad zbraní byl určen pro palestinskou samosprávu, bez ohledu na skutečnost, že její vůdce Jásir Arafat toto spojení popíral. Izrael uvěznil a později odsoudil Fuáda Šubbákího, odpovědného za finanční aktivity palestinské autonomní správy, a tím též za plánování a financování nákupu zbraní zadržených na lodi Karine A. V roce 2006 Šubbákí vypověděl, že orgány

palestinské samosprávy financovaly nákup zbraní pro teroristické buňky operující proti Izraeli. Ročně přitom palestinská vláda utratila sedm až deset milionů dolarů za zbraně pro skupiny působící v pásnu Gazy a dva miliony pro organizace na západním břehu. Uvedené finance pocházely jak z mezinárodní pomoci poskytované palestinské samosprávě mezinárodním společenstvím, tak z daní, které Izrael každoročně převáděl palestinským finančním institucím, stejně jako z daní vybraných palestinskými orgány přímo v pásnu Gazy. [14] Samotný náklad zbraní byl zakoupen v Íránu a naložen uprostřed noci na íránském ostrově Kiš. [15]

Celá aféra proběhla v době tzv. druhé intifády, která v letech 2000 až 2005 představovala dlouhodobý zdroj násilí mezi Izraelci a Palestinci. Zadržení lodi Karine A nemělo význam pouze v bezpečnostní rovině, tedy samotným zadržením nákladu, který se nedostal do rukou plánovaným příjemcům, ale především v politické rovině a poukázal nejen na způsob financování a nákupu zbraní ze strany palestinské samosprávy, ale též na roli Íránu ve vyzbrojování palestinských teroristických organizací.

Zadržení lodě Francop

Dne 4. 11. 2009, ve vzdálenosti cca 85 námořních mil od izraelských břehů, se bez použití násilí nalodilo komando speciálních sil izraelského válečného námořnictva na palubu nákladní lodě MV Francop, u které bylo na základě předchozích zpravodajských informací podezření, že nelegálně přepravuje zbraně určené pro libanonský Hizballáh. Zběžnou prohlídkou lodi se uvedené podezření potvrdilo a loď byla eskortována do jihoizraelského středomořského přístavu Ašdod, ve kterém důsledná prohlídka odhalila 320 tun zbraní a munice představovaných především minometnými granáty, raketami Katuše, ručními granáty, náboji do samopalů a dalšími komponenty. Nelegální náklad byl maskován plastovými pytli s granulátem průmyslového hnojiva. Přestože samotný nelegální náklad byl na MV Francop naložen v egyptském přístavu Damietta, zásilka by vypravena z íránského přístavu Bandar Abbas. Na rozdíl od výše popsaného případu nebyly zjištěny skutečnosti nasvědčující tomu, že by posádka lodě byla o nelegálním obsahu přepravních kontejnerů informována. [16]

Zadržení lodě Victoria

K dalšímu zadržení lodi přepravující nelegální náklad zbraní došlo 16. 3. 2011, kdy izraelské námořní síly zadržely v mezinárodních vodách německou loď Victoria plující pod liberijskou vlajkou. V souladu s předchozími zpravodajskými poznatky bylo na palubě lodě nalezeno cca 50 tun zbraní a munice, mezi nimiž též šest protilodních střel C-704, dva radarové systémy, minometné náboje a téměř 70 000 nábojů do ručních zbraní. Nelegální náklad byl uložen v 39 přepravních kontejnerech a maskován pytli s bavlnou a potravinami. Podle izraelských poznatků byla zásilka určena pro palestinské teroristické organizace operující v pásnu Gazy, kam měla být přepravena po vložení v egyptském přístavu El-Aríš či Alexandrii, jelikož přímé dodání do pásma Gazy nebylo s ohledem na jeho námořní blokádu možné. I v tomto případě byly zjištěny markanty potvrzující íránský původ zásilky, stejně jako skutečnost, že posádka nebyla o nelegálním obsahu kontejnerů předem zpravena. [17]

Zásah proti lodi Klos-C

V časných ranních hodinách dne 5. 3. 2014, po schválení izraelskou vládou a na pokyn náčelníka generálního štábu izraelských ozbrojených sil, vstoupili příslušníci speciálních sil izraelského válečného námořnictva na palubu loď Klos-C plující pod panamskou vlajkou. V souladu s mezinárodním právem provedli prohlídku loď, v rámci níž bylo zjištěno, že přepravuje nelegální zásilku sofistikovaných zbraní určených pro militanty v pásmu Gazy. Ve spolupráci s kapitánem loď byla na ní vztyčena izraelská vlajka a loď eskortována do izraelského přístavu Ejlat.

Zde bylo po podrobné prohlídce nákladu zajištěno 40 raket typu M-302 s doletem do 160 km, 180 minometných granátů a přibližně 400 000 nábojů ráže 7,62 mm. Podle sdělení izraelských ozbrojených sil pochází náklad ze syrského Damašku, odkud byl dopraven přes Teherán do íránského přístavu Bandar Abbás, kde byl naložen na loď Klos-C, která pak pokračovala do Rudého moře. [18, 19]

Vyjádrění amerických bezpečnostních analytiků však později naznačila, že zadržené zbraně byly spíše určeny pro militanty operující na Sinaji, než v pásmu Gazy, Izrael na tuto spekulaci nijak nereagoval. [20]

Zásah izraelských námořních sil proti lodi Klos-C je od předchozích zásahů odlišný v tom, že neprobíhal v blízkosti izraelských pobřežních vod, ale cca 150 km od přístavu Port Sudan v Rudém moři, na místě vzdáleném přibližně 1 500 km od izraelského pobřeží. [21]

Blokáda pásma Gazy

V roce 2005 Izrael za vlády Ariela Šarona vyklidil pásmo Gazy a provedl likvidaci všech tamních židovských osad. Po tomto jednostranném kroku izraelské exekutivy byly 25. 1. 2006 v této palestinské enklávě při Středozemním moři uspořádány demokratické volby, ve kterých zvítězilo hnutí Hamás.

V důsledku neshod mezi Hamásem a Fatahem, ovládající tzv. západní břeh Jordánu (biblická Judea a Samaří), došlo k ozbrojeným střetům mezi oběma palestinskými organizacemi. Z těchto bojů vyšel vítězně Hamás, který následně mocensky vytlačil Fatah z pásma Gazy, které plně administrativně ovládl. V reakci na tento mocenský posun došlo ze strany Izraele a Egypta v roce 2007 k uvalení blokády na pásmo Gazy, které má zabránit vyzbrojování Hamásu uznaného za teroristickou organizaci s nesmiřitelným postojem k samotné existenci Státu Izrael.

Blokáda je prováděna jak na souši, tak na moři, a jejím primárním cílem je povolit přepravu zboží pouze takového charakteru, které nebude možné využít k bezprostředním teroristickým útokům proti izraelskému území nebo nebude umožňovat podomácku vyrobit zbraně a munici použitelnou k takovým akcím.

Blokáda je obcházena pašováním velkého množstvím zboží, nejen zbraní a zbraňových systémů, které je pašováno podzemními tunely pod 12 km hranicí mezi pásmem Gazy a Egyptem v okolí egyptského hraničního přechodu Rafáh. Izrael provádí důslednou kontrolu veškerého zboží dopravovaného pozemní i námořní cestou do Gazy, včetně humanitární pomoci. [22]

Legitimita námořní blokády

V případě blokády pásma Gazy je relativně často zpochybňována její legitimita. Námitky se vyskytují především po konfliktech, které často souvisejí s pokusy o narušení blokády, zejména její námořní části, s poukazem na ekonomické potíže a strádání obyvatelstva pásma v důsledku restrikcí na dovoz zboží.

Smyslem intercepčních operací, mezi které lze řadit i mírové námořní blokády, je přinutit jeden či více států ke změně jeho nebo jejich politiky útokem na části jeho nebo jejich ekonomiky. Náplní takových operací je zadržování, prohledávání, zabavování a odklánění podezřelých lodí a letadel. Podle amerického válečného námořnictva lze námořní blokádu definovat jako agresivní operaci k zabránění plavidlům a/nebo letadlům všech států, jak nepřátelských, tak neutrálních, vstoupit do specifických přístavů, letišť nebo pobřežních oblastí, které patří nepřátelskému státu nebo které okupuje či jsou pod jeho kontrolou, a opustit specifické přístavy, letiště nebo pobřežní oblasti, které patří nepřátelskému státu nebo které okupuje či jsou pod jeho kontrolou. Blokáda je tak snahou zabránit protivníkovi v přístupu k surovinovým zdrojům a dodávkám válečného materiálu, případně i k potravinám, a je dějinnou součástí námořní taktiky. Přestože se námořní blokáda primárně uplatňuje v době války s cílem snížit válečný potenciál protivníka, historie dokládá i její mírové využití. Válečná blokáda je unilaterálně upravena válečným právem (Deklarace práv námořní války z roku 1909), a multilaterálně Chartou OSN a rezolucí Valného shromáždění OSN č. 377 z roku 1950. [23]

Mírová blokáda slouží k dosažení stanovených cílů, aniž by byl iniciován ozbrojený střet. Nemá žádnou legislativní oporu a nejsou stanovena pravidla pro regulaci chování při aplikaci tohoto opatření. [23]

Obecně lze konstatovat, že vztahy mezi Izraelem a palestinským Hamásem mají povahu ozbrojeného konfliktu a v současné době tak není potřeba žádného formálního vyhlášení války k aplikaci válečného práva. V kontextu tohoto je Izrael oprávněn kontrolovat lodě směřující do Gazy. Pravidla námořní války se řídí závazností obyčejového práva, jehož odraz lze nalézt v bojových manuálech především západních zemí, USA a Velká Británie, a tzv. sanremském manuálu (San Remo Manual) připraveném skupinou expertů v roce 1994. Podle těchto zvyklostí je pro legitimitu blokády nezbytné její deklarování, musí být efektivní, nediskriminační a umožňující průchod humanitární pomoci civilnímu obyvatelstvu. Sanremský manuál současně upravuje dvě podmínky – stát uplatňující blokádu může rozhodnout kdy a přes který přístav bude pomoc dopravována, a současně může vyžadovat, aby neutrální organizace ověřila skutečného příjemce zboží, tedy v případě pásma Gazy, zda se jedná o civilní obyvatelstvo nebo o teroristické hnutí Hamás. [21] Ačkoli Izrael v lednu 2009 oznámil námořní komponent blokády pásma Gazy, je otázkou, jakým způsobem lze relevantně kontrolovat konečného příjemce pomoci za situace, kdy je teroristické hnutí Hamás faktickým vládcem Gazy, a to na základě výsledků demokratických voleb, po kterých se stalo právoplatným administrativním správcem této palestinské enklávy.

Ze shora uvedeného lze dovozovat, že Izrael nepovažuje námořní blokádu pásma Gazy za mírovou blokádu, ale za válečnou blokádu řídicí se ustanoveními válečného práva a výše naznačených norem vycházejících z obyčejů námořní války. V souladu s těmito parametry Izrael vymezil teritorium námořní blokády na tři námořní míle od pobřeží pásma Gazy, avšak v souladu s principy vedení válečné námořní blokády kontroluje plavidla též na volném moři, u nichž je zřejmé či lze dovozovat, že směřují do prostoru blokády.

Zadržení lodě Mavi Marmara

I když bylo zavedení blokády pásma Gazy nevládními organizacemi a hnutími ochránců lidských práv kritizováno od samého počátku, nejintenzivněji se kritické hlasy ozývaly po izraelské operaci *Mořský vánek*, v rámci které izraelské komando zadrželo loď Mavi Marmara a o život přišlo devět jejích cestujících.

Na jaře roku 2010 byla tureckou nevládní organizací Turkish Foundation for Human Rights and Humanitarian Relief a mezinárodní organizací Free Gaza Movement zorganizována flotila sedmi lodí, které směřovaly k břehům Gazy, a jejímž deklarovaným cílem bylo doručení humanitární pomoci do pásma. Izraelské orgány, nejen ozbrojené síly, ale kupř. též izraelské velvyslanectví v turecké Ankaře, varovaly organizátory před pokusem o narušení námořní blokády, přičemž nabídly, aby lodi zakotvily v izraelském přístavu Ašdod, kde bylo možné náklad vyložit a poté jej přepravit do pásma Gazy. [25, 26]

Dne 31. 5. 2010, poté co posádky lodí flotily ignorovaly výzvy izraelského námořnictva ke změně kurzu plavby, se Izraelci rozhodli nedovolit prolomení námořní blokády Gazy, nalodit se na lodě zařazené do flotily Free Gaza a tyto zastavit. U pěti lodí se toto podařilo bez komplikací, pouze na lodi Mavi Marmara se izraelské námořní komando setkal s ozbrojeným odporem. Pasažéři použili proti izraelským vojákům nože, železné tyče a další lehké zbraně, na což zasahující příslušníci izraelských ozbrojených sil reagovali použitím střelných zbraní a při potyčkách došlo k usmrcení devíti pasažérů, zraněním dalších cestujících i zasahujících izraelských vojáků. Následná prohlídka lodí odhalila na její palubě další zbraně, což bylo v přímém rozporu s tvrzením organizátorů akce stran humanitárního cíle mise. Poslední loď flotily, Rachel Corrie, dorazila v důsledku technických problémů do blízkosti pásma Gazy až 5. 6. 2010, byla zastavena izraelským námořnictvem a stejně jako další lodě dopravena do ašdodského přístavu. [26]

Důsledky razance popsané operace se projeví i v zahraniční relaci Izraele s některými zeměmi, především s Tureckem, přičemž vzájemné izraelsko-turecké vztahy byly narušeny již z přelomu let 2008 a 2009 po izraelské operaci proti teroristům v pásmu Gazy pod názvem *Lité olovo*. Premiér Recep Tayyip Erdoğan označil chování Izraele za státní terorismus a odvolal tureckého velvyslance z Izraele. Zároveň snížil úroveň svého vojenského diplomatického zastoupení v Izraeli odvoláním všech vojenských diplomatů, s výjimkou zástupce vojenského přidělnice, což představovalo významné diplomatické gesto v rovině bilaterálních vztahů ve vojenské oblasti. [9]

V březnu 2013 se izraelský premiér Netanjahu za vojenský zásah předsedovi turecké vlády telefonicky omluvil, Erdoğan omluvu jménem tureckého lidu přijal. [27]

Izraelsko-libanonský spor stran podmořských zásob zemního plynu

V červnu 2010 bylo zhruba 80 námořních mil západně od severoizraelského přístavu Haifa v hloubce 1500 m v Levantinské pánvi objeveno vydatné ložisko zemního plynu. Americká společnost Noble Energy, která společně s několika izraelskými firmami prováděla průzkumné vrty, potvrdila nález ložiska nazvaného Leviatan s tržní hodnotou desítek miliard dolarů, které by mohlo nejen uspokojit izraelskou energetickou spotřebu, ale učinit z něj dokonce vývozce této suroviny. [28]

Objevení ložiska vyvolalo spor mezi Izraelem a Libanonem o právo k jeho exploataci. Existence sporu je dána především nevyjasněnou situací ohledně průběhu izraelsko-libanonské námořní hranice. Pozemní hraniční linii mezi oběma zeměmi představuje tzv. Blue Line, kterou oba státy respektují, avšak průběh námořní hraniční linie není zřejmý a dosud se jejím vymezením nikdo intenzivně nezabýval.

Libanon z počátku tvrdil, že ložisko zasahuje do libanonských teritoriálních vod, proti čemuž se vyjádřil izraelský ministr národní infrastruktury Uzi Landau, který k zajištění izraelských práv pohrozil použitím síly. Profesor mezinárodního práva Hebrejské univerzity v Jeruzalémě Robbie Sable nicméně připustil, že jednoznačné vymezení sporného území bude složité a s ohledem na členitost izraelsko-libanonského pobřeží je obtížné explicitně definovat, kudy by měla izraelsko-libanonská námořní hranice vést. [29]

Šíře výlučné ekonomické zóny nemá přesahovat 200 námořních mil od základních linií, od nichž se měří šíře pobřežního moře. [30] Určení bodu v polovině vzdálenosti mezi základními liniemi se užije v případech, kdy je vzdálenost mezi státy menší než 400 námořních mil. Haifa se nachází okolo 148 námořních mil od Kypru položeného severně od ložiska Leviatan. Ve vzdálenosti 50 námořních mil od izraelského pobřeží se nachází další ložisko zemního plynu – Tamar, které bylo objeveno v roce 2009 a je těženo od března 2013. Společně skýtají ložiska Leviatan a Tamar kolem 800 miliard m³ plynu. Izrael začal vyjednávat s Kyprem o průběhu námořní hranice mezi oběma zeměmi, jelikož na druhé straně hranice se naproti ložisku Leviatan nachází ložisko Aphrodite (zásoby okolo 200 miliard m³) patřící Kypru. [29, 31]

V červenci 2011, při příležitosti 5. výročí tzv. druhé libanonské války, varovalo libanonské šiitské militantní hnutí Hizballáh ústy svého vůdce Hasana Nasralláha Izrael před pokusy o těžbu zásob zemního plynu a doprovodných zásob ropy z ložisek ve Středozemním moři, která si obě země nárokují. Nasralláh současně uvedl, že nález bohatých ložisek představuje zlatou příležitost pro snížení libanonského státního dluhu a znovuvybudování ekonomického potenciálu a průmyslové infrastruktury. [32] Podle některých veřejných prohlášení představitelů Hizballáhu hnutí provádí výcvik vlastních speciálních sil k provádění sabotáží na těžních zařízeních určených k exploataci ve prospěch Izraele. [9]

Poté co izraelský kabinet na počátku července 2011 schválil svou verzi demarkace izraelsko-libanonské námořní hranice, přistoupily izraelské vzdušné síly v reakci na výhrůžky libanonského Hizballáhu k provádění monitorovacích a průzkumných letů bezpilotních průzkumných prostředků nad mořskými prostory, ve kterých se sporná ložiska uhlovodíků nacházejí. [33] Libanon i Izrael podaly návrh k OSN na určení jejich námořní hranice.

Shrnutí

Po celou dobu trvání židovského státu představovaly izraelské hraniční linie nestabilní prostředí, ve kterém se bezprostředně projevovalo jakékoli mezinárodněpolitické a bezpečnostní napětí, umocněné intenzitou prožívání arabsko-izraelského konfliktu každou ze zúčastněných stran. K tomuto stavu navíc nepřispívala situace, ve které je stále dosud zpochybňován průběh hranice a skutečnost, že jen dvě z pěti pozemních hranic odpovídají mezinárodnímu právu.

Nejinak je tomu s hranicí námořní. Vzhledem k charakteru probíhajících konfliktů v prvních desetiletích po vzniku Státu Izrael byla rozhodující politická a vojensko-strategická pozornost věnována pozemním hraničním liniím se sousedními arabskými státy a námořní hranice nebyla tou, která by představovala zásadní bezpečnostní fenomén primárně se podílejícím na izraelské obranyschopnosti a zachování území svrchovanosti.

Klíčovou změnu významu námořní hranice pro Izrael lze zaznamenat od první poloviny 80. let, kdy se postupně začíná proměňovat charakter arabsko-izraelského konfliktu. Relevantním izraelským protivníkem již nejsou pravidelné ozbrojené síly sousedních arabských států, ale téměř výlučně paramilitantní hnutí disponující stále větším množstvím stále sofistikovanější výzbroje použitelné jak ke guerillovému způsobu vedení války, tak k realizaci teroristických útoků proti civilnímu obyvatelstvu na vlastním izraelském území.

Nejaktuálnější bezpečnostní rozměr izraelské námořní hranice je představován snahou o minimalizaci šíření zbraní militantními organizacím a uskupením operujícím proti Izraeli z pásma Gazy, ať se již jedná o hnutí Hamás či o četné saláfistické skupiny využívající nejen samotného pásma Gazy, ale též přilehlého prostoru Sinajského poloostrova.

Proměnou charakteru konfliktu se rovněž mění role izraelského válečného námořnictva a způsob jeho zásahů v rámci vojenských operací vedených buď společně s ostatními druhy ozbrojených sil, nebo samostatně.

Současně se přirozeně mění jeho význam v izraelském státobezpečnostním systému a vojensko-strategickém myšlení a plánování. Námořnictvo se tak stále více stává klíčovým komponentem v zabezpečování izraelské obrany, aniž bychom míru jeho zapojení chtěli porovnávat s vojenským letectvem – jehož význam v soudobých operacích zůstává zachován a představuje jedinou tzv. strategickou zbraň v izraelském pojetí významu tohoto pojmu – nebo pozemními silami, jejichž význam a míra uplatnění na současném bojišti a formách vedených konfliktů se v rámci izraelské vojenské doktríny významně snižuje.

Nezpopchybitelným elementem izraelské geopolitické a bezpečnostní reality *sui generis* je námořní blokáda pásma Gazy, ze které se postupem času stalo politikum komplikující vztahy Izraele s řadou států blízkého i širšího regionu a Evropy, jakkoli ze striktně vojenského hlediska se jedná o smysluplné a většinou úspěšné opatření, a to bez ohledu na diskutabilnost některých konkrétních akcí a ve vybraných souvislostech též na legitimitu opatření.

Při vnímání bezpečnosti v jejím širším pojetí pak má bezprostřední význam spor o vymezení námořní hranice mezi Izraelem a Libanonem v rámci pokračujícího konfliktu mezi oběma státy o určení výlučné ekonomické zóny umožňující těžbu vysoce produktivního ložiska uhlovodíků. Obě strany zdůrazňují zejména bezpečnostní aspekt uvedeného problému, který se s ohledem na kolísavou kvalitu jejich vztahů, a především po vstupu Hizballáhu do libanonské politiky, stává realitou.

V blízkovýchodní politice, založené v mnoha směrech na historických zkušenostech a výsledcích vedených ozbrojených konfliktů, je politická rétorika významně poznamenána snahou o reálné, nebo třeba jen předstírané odstrašování. I z tohoto důvodu trvale roste význam operací prováděných námořním komponentem izraelských ozbrojených sil.

Závěr

Zdálo by se, že pro českou laickou i odbornou veřejnost jde o okrajové téma vzhledem ke geopolitickému postavení ČR, nicméně řada aspektů popsaných v příspěvku má významný přesah vzhledem k zajištění bezpečnosti v oblasti Blízkého východu v těsném sousedství se středomořským prostorem, evropským kontinentem a východním křídlem NATO. Příspěvek přináší poznatek, jak významným je bezpečnostní rozměr izraelské námořní hranice zejména z hlediska snahy o minimalizaci šíření zbraní militantním organizací a uskupením operujícím proti Izraeli z pásma Gazy, ať už se jedná o hnutí Hamás či o četné saláfistické skupiny, využívající nejen samotného pásma Gazy, ale též přilehlého Sinajského poloostrova. [34]

Poznámky k textu a bibliografie:

- [1] KLÍMA, Karel. *Teorie veřejné moci (vládnutí)*. 1. vydání. Praha: ASPI Publishing, 2003, s. 104-106. 312 s. ISBN 80-86395-78-2.
- [2] POJAR, Miloš. *Izrael. Stručná historie států*. Svazek č. 60. 2. aktualizované vydání. Praha: Libri, 2009. s. 169. 208 s. ISBN 978-80-7277-435-7.
- [3] *Úmluva OSN o mořském právu*. Článek 3. Sdělení Ministerstva zahraniční věci ČR č. 240/1996 Sb. [online], [cit. 2013-11-03]. Dostupné z <http://www.mdcz.cz/NR/rdonlyres/C5FDC566-00AF-4CDE-93B9-23CCE8EAD81A/0/UNCLOSkompletn%C3%AD.pdf>
- [4] Israel-Peace Treaty. In *Israel Ministry of Foreign Affairs* [online], [cit. 2013-11-03]. Dostupné z <http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/israel-egypt%20peace%20treaty.aspx>.
- [5] ABDEL-KADER, Nizar. Boundaries and demarcation: Delimiting and securing Lebanon's borders. *Reconciliation, reform and resilience: Positive peace for Lebanon* (Accord 24) - English version. 2012, s. 78-80 [online]. [cit. 2013-11-03] Dostupné z: http://www.c-r.org/sites/c-r.org/files/Accord24_BoundariesandDemarcation.pdf.
- [6] VLČEK, T. - DANČÁK, B. Limity efektivit námořní blokády v mezinárodní politice. *Politologický časopis*, roč. 18, č. 4. s. 411. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2011, ISSN 1211-3247.
- [7] Zkušenost autora ze služebního pobytu v Izraeli v letech 2009-2012.
- [8] Israeli Navy unveils new submarine [online]. *Israel Defense Forces*, 29. 4.2013 [cit. 2013-11-03]. Dostupné z: <http://www.idf.il/1283-18863-EN/Dover.aspx>.
- [9] Zkušenost autora ze služebního pobytu v Izraeli v letech 2009-2012.
- [10] *Israel Defense Forces: Navy* [online]. [cit. 2013-11-03]. Dostupné z <http://www.idf.il/1514-en/Dover.aspx>.
- [11] Statement by IDF Chief-of-Staff Lt-Gen Shaul Mofaz regarding interception of ship Karine A-4-Jan-2002. In *Israel Ministry of Foreign Affairs* [online], Jerusalem, 4.1.2002 [cit. 2013-11-09]. Dostupné z <http://www.mfa.gov.il/mfa/pressroom/2002/pages/statement%20by%20idf%20chief-of-staff%20lt-gen%20shaul%20mofaz.aspx>.
- [12] Seizing of the Palestinian weapons ship Karine A. In *Israel Ministry of Foreign Affairs* [online], Jerusalem, 4. 1. 2002 [cit. 2013-11-09]. Dostupné z: <http://www.mfa.gov.il/mfa/pressroom/2002/pages/seizing%20of%20the%20palestinian%20weapons%20ship%20karine%20a%20-.aspx>.
- [13] GRIFFIN, Jennifer. Prison interview with Palestinian ship captain smuggling 50 tons of weapons. *Fox News*, 7 Jan. 2002, [online]. Jerusalem: Fox News, 2002, 7. 1. 2002 [cit. 2013-11-09]. Dostupné z: <http://www.mfa.gov.il/mfa/pressroom/2002/pages/prison%20interview%20with%20palestinian%20ship%20captain%20smu.aspx>.
- [14] LAPPIN, Yaakov. A bord du 836. *Jerusalem Post* [online]. 11. 5. 2013 [cit. 2013-11-09]. Dostupné z <http://www.jpost.com/Edition-fran%C3%A7aise/Israel/A-bord-du-836-330670>.
- [15] BENNET, James. Seized Arms Would Have Vastly Extended Arafat Arsenal. *The New York Times* [online]. 12. 1. 2002 [cit. 2013-11-09]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2002/01/12/world/seized-arms-would-have-vastly-extended-arafat-arsenal.html>.

- [16] Přítomnost autora při prohlídce nelegálního nákladu zbraní a munice zadržené na lodi MV Francop a brífinku izraelského válečného námořnictva dne 5. 11. 2009 ve vojenské části přístavu Ašdod.
- [17] Přítomnost autora při prohlídce nelegálního nákladu zbraní a munice zadržené na lodi Victoria a brífinku izraelského válečného námořnictva dne 16. 3. 2011 ve vojenské části přístavu Ašdod.
- [18] IDF Intercepts Iranian Shipment of Missiles to Terrorist Organizations in Gaza. *Israeli Defense Forces* [online]. Tel Aviv, 2014, 5. 3. 2014 [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://www.idfblog.com/2014/03/05/operation-full-disclosure/>.
- [19] Iran's Weapons Shipment Safely in Israel's Hands. *Israeli Defense Forces* [online]. Tel Aviv, 2014, 9. 3. 2014 [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://www.idfblog.com/2014/03/09/irans-weapons-shipment-safely-israels-hands/>.
- [20] NEWMAN, Marissa. Iran arms ship may have been bound for Sinai, not Gaza. *The Times of Israel* [online]. Jerusalem, 2014, 25.3.2014 [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://www.timesofisrael.com/iranian-arms-cache-may-not-have-been-meant-for-gaza-us-official-says/>.
- [21] LAPPIN, Yaakov. Iranian arms vessel captured by IDF docks in Eilat. *The Jerusalem Post* [online]. Jerusalem, 2014, 8.3.2014 [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://www.jpost.com/Defense/Iranian-arms-vessel-captured-by-IDF-to-dock-in-Eilat-344702>.
- [22] Zkušenost autora ze služebního pobytu v Izraeli v letech 2009-2012 a jeho účasti na brífinku izraelských ozbrojených sil na hraničním přechodu Kerem Shalom s pásmem Gazy.
- [23] VLČEK, T. - DANČÁK, B. Limity efektivity námořní blokády v mezinárodní politice. *Politologický časopis*, roč. 18, č. 4. s. 410. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2011, ISSN 1211-3247.
- [24] LAPIDOT, Ruth. The Legal Basis of Israel's Naval Blockade of Gaza. *Israel's Right of Self-Defense: International Law and Gaza* [online]. [cit. 2013-11-09]. Jerusalem: Jerusalem Center for Public Affairs, 2012, s. 129. Dostupné z: <http://jcpa.org/article/israels-right-of-self-defense-international-law-and-gaza/>.
- [25] Zkušenost autora ze služebního pobytu v Izraeli v letech 2009-2012 a jeho účasti na brífinku izraelského válečného námořnictva k zásahu proti lodi MV Mavi Marmara pro vojenský diplomatický sbor akreditovaný v Izraeli.
- [26] ZÁVODSKÁ, Hana. *Případ Mavi Marmara: flotila míru alebo flotila vojny?: Diskurzívna analýza vyobrazovania Izraela jednotlivými štátmi Európskej únie v kontexte krízy flotily Marmara*. s. 13-16. Brno, 2011. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Michal Kořan.
- [27] Netanjahu se omluvil Turecku za zásah proti humanitární flotile. In *Česká televize* [online]. 22.3.2013 [cit. 2013-11-09]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/219975-netanjahu-se-omluvil-turecku-za-zasah-proti-humanitarni-flotile/>.
- [28] BRONNER, Ethan. Gas Field Confirmed Off Coast of Israel. *The New York Times* [online]. 30.12.2010 [cit. 2013-11-09]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2010/12/31/world/middleeast/31leviathan.html?_r=2&.
- [29] FERZIGER, J. - WAINER, D. Landau Says Israel Willing to Use Force to Protect Gas Finds Off Coast. *Bloomberg* [online]. 24. 6. 2010 [cit. 2013-11-09]. Dostupné z: <http://www.bloomberg.com/news/2010-06-24/landau-says-israel-willing-to-use-force-to-protect-gas-finds-off-coast.html>.
- [30] *Úmluva OSN o mořském právu*. Článek 56. Sdělení Ministerstva zahraniční věci ČR č. 240/1996 Sb. [online]. [cit. 2013-11-03]. Dostupné z: <http://www.mdcz.cz/NR/rdonlyres/C5FDC566-00AF-4CDE-93B9-23CCE8EAD81A/0/UNCLOSkompletn%C3%AD.pdf>.
- [31] HENDERSON, Simon. Israel's Go-Ahead on Natural Gas. *The Washington Institute for Near East Policy* [online]. 21.6.2013 [cit. 2013-11-09]. Dostupné z: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/israels-go-ahead-on-natural-gas>.
- [32] Hezbollah warns Israel against 'stealing' gas from Lebanon. *Haaretz* [online]. Jerusalem, 27. 7. 2011 [cit. 2013-11-10]. Dostupné z: <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/hezbollah-warns-israel-against-stealing-gas-from-lebanon-1.375518>.
- [33] KATZ, Yaakov. IDF deploys drones to protect gas fields from Hezbollah. *Jerusalem Post* [online]. Jerusalem, 9.8.2011 [cit. 2013-11-10]. Dostupné z: <http://www.jpost.com/Defense/IDF-deploys-drones-to-protect-gas-fields-from-Hezbollah>.
- [34] Výroční zpráva bezpečnostní služby Šin Bet pro rok 2013 uvádí, že se v loňském roce celkový počet teroristických útoků na Západním břehu dvojnásobil na 1271 útoků proti 578 útokům v roce 2012. V r. 2013 došlo k 201 útokům pomocí střelných zbraní, zatímco v roce 2012 pouze ke 37. Zdroj: YnetNews, 28. 01. 2014.